

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Marc Plomp, Rodney Stolk, Marc Guyt & Arnold Meijer 2022. **Vogels van Nederland**. Uitgegeven door de Vogelinformaticentrum Uitgeverij, Texel. 416 pagina's. Prijs € 27,99.

Ondanks de beschikbaarheid van vogelfoto's en vogelgeluiden op het internet is er nog steeds een markt voor nieuwe vogelgidsen. Opvallend waren de recente gidsen van Nico de Haan en Elwin van der Kolk (*De gewiekste vogelgids* en *De virtuele vogelzanggids*). Onder de nieuwe vogelgidsen neemt de **Vogels van Nederland** een bijzondere plaats in vanwege enkele opvallende zaken. Dat betreft in de eerste plaats het prettige formaat (12 x 20 cm) waardoor het boek altijd meegenomen kan worden in jaszak of rugzak. Sterk afwijkend van andere gidsen is de keuze die gemaakt is voor het behandelen van uitsluitend de vogelsoorten die ooit in Nederland zijn waargenomen. Daarbij zitten nogal wat superzeldzame dwaalgasten uit Noord-Amerika en

Azië zoals de Bandijsvogel en de Daurische Kauw. Europese broedvogels die nog nooit in ons land gezien zijn, ontbreken echter in deze gids. Op vakantie in Spanje zal een vogelaar vergeefs zoeken naar soorten als Rotsmus en Blauwe Ekster. Voor het schrijven van een voorwoord werd de Leidse cabaretier Jochem Myer gevraagd, ongetwijfeld in ruimere kring bekend dan Nick van der Ham die ik gevraagd zou hebben. Nick is namelijk de vogelaar die met 493 soorten de ranglijst van Nederlandse 'twitchers' aanvoert.

Bijzonder opvallend zijn de 35 pagina's van de geïllustreerde checklist. Hierin kan de eigenaar van deze gids een lijst invullen van alle door hem/haar waargenomen vogels, van de gefotografeerde vogels, van de vogels waarvan een geluidsopname is gemaakt, van een huislijst en van nog drie zelf te bepalen categorieën. De checklist wordt vooraf gegaan door inleidende hoofdstukken met originele onderwerpen als 'Wat heb je als vogelaar nodig?', 'Hoe maak je een verrekijker schoon?' en 'Hoe word je een betere vogelaar?'. Maar hoofdzaak is natuurlijk: hoe staat het met het gebruikersgemak van deze gids. Voor de afbeeldingen is gebruik gemaakt van foto's uit het archief van AGAMI Photo Agency. Vliegende vogels worden getoond zonder enige vorm van achtergrond, maar bij zittende, zwemmende en foeragerende vogels is altijd iets van de ondergrond te zien. Bij de grotere vogels zijn vrijwel steeds vliegbeelden opgenomen. Alleen bij sommige rallen, steltlopers en uilen ontbreken deze. De tekst is kort gehouden en wordt aangevuld met symbolen voor de grootte, een tijdbalk voor de periode waarin de soort kan worden gezien en een drielettercode voor het voorkeursbiotoop. Voor de zeldzame soorten is een zogenaamde rarometer opgenomen die een indicatie geeft van de zeldzaamheid. Een QR-code verwijst naar de soortpagina op waarneming.nl.

Met deze gids zal het op naam brengen van vogels in veel gevallen geen enkel probleem zijn. De kwaliteit van de foto's is goed en deze tonen vrijwel steeds de kenmerken die ertoe doen. Wel vond ik wat foto's aan de donkere kant waarbij, vooral de kleur bruin nogal vet is aangezet. De juveniele Jan Van Gent is daardoor bijna onherkenbaar geworden. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat er geen betere foto te vinden zouden zijn. De korte tekst noemt de belangrijkste kenmerken die op de foto's met aandachtstreepjes zijn aangegeven. Soms veroorzaakt die tekst verwarring, zoals bij de Kleine Jager. De Kleine Jager wordt hier omschreven als 'een donkerbruine 'meeuw' met witte handpenbasis op de ondervleugel'. De Kleine Jager valt echter vooral op door de witte handpenbasis op de bovenzvleugel. Deze kan bij een juveniele vogel zo opvallend zijn dat verwarring met de Grote Jager kan optreden. Verder miste ik als zeetrekwaarnemer nogal eens een vliegbeeld dat de determinatie bepaalt zoals bij vrouwtjes van Grote Zaagbek, Middelste Zaagbek en Brilduiker. Op het kaft staat onder andere: 'De beste Nederlandse vogelgids, geschikt voor iedereen'. Deze gids heeft ongetwijfeld veel kwaliteit en geeft daarnaast een mooi

overzicht van alle soorten die in ons landje zijn waargenomen. Maar vermoedelijk zullen er altijd vogelaars zijn die de voorkeur geven aan een gids met getekende illustraties, meer tekst en met verspreidingskaartjes.

Jan Luiten van Zanden, Helena Čordašev & Erik de Bruin (redactie) 2022. **Gevleugelde geschiedenis van Nederland. De Nederlanders en hun vogels.** Uitgeverij Ambo/Anthos, Amsterdam. 496 pagina's Prijs € 35.

Een vogelboek en een geschiedenisboek in één, zo zou je dit bijzondere boek kunnen karakteriseren. Het lukte de redactie 30 auteurs een bijdrage te laten schrijven waarin deze twee aspecten duidelijk aan bod komen. Natuurlijk zijn er nog veel meer onderwerpen aan te dragen waarin ornithologie en historie met elkaar verweven zijn. Zo noemt Kester Freriks in zijn recensie (NRC 29 juli) de valkenjacht en de terugkeer van de ooievaar als onderwerpen die niet misstaan zouden hebben in dit boek. De wel behandelde onderwerpen schetsen desalniettemin een breed beeld van onze omgang met vogels in de loop der geschiedenis.

Het gaat te ver om hier een overzicht te geven van alle onderwerpen die in dit boek aan bod komen. Ik beperk me daarom tot enkele hoofdstukken die mij bijzonder

aanspreken. Wel zeker is dat iedere lezer hier zijn eigen keus zal maken.

Laat ik beginnen met de aandacht die aan enkele dominees wordt besteed. Zo wordt in het hoofdstuk over Vincent van Gogh gememoreerd dat zijn liefde voor vogels ontstond tijdens de lange wandelingen met zijn vader die predikant was. Ook Nozeman, schrijver van het boek *Nederlandsche vogelen* (1770-1829) was predikant. Begin vorige eeuw was dominee De Stoppelaar een bekende natuurliefhebber die behalve een aantal boeken ook publiceerde in het tijdschrift *De wandelaar in weer en wind*. In dit boek is een hoofdstuk gewijd aan de vogelende professor in de theologie Gerrit-Jan Kleinjan. (1871-1937). Voor Kleinjan en anderen was de tekst 'Aanziet de vogelen des hemels' (Math. 6:26-27) een belangrijke inspiratiebron. Volgens hem en zijn geestverwanten mag je spreken van de 'schriftuurlijke openbaring' in de bijbel en de 'natuurlijke openbaring' in de schepping, door hen ook wel 'het boek der natuur' genoemd. In Tynaarlo bezat hij een landgoed dat hij omvormde tot een vogelparadijs dat belangstellenden trok uit de wijde omgeving.

Bijzonder in dit boek is de bijdrage van Ruud Vlek, die nauwkeurig documenteert hoe het de Raaf in Nederland is vergaan vanaf 1600 tot 2000. Hier is het resultaat van heel wat speurwerk overzichtelijk samengevat. Een goed overzicht van vervolging en bescherming van een bepaalde soort in de loop der tijd is ook te vinden in het stuk over de Zilvermeeuw van Kees Camphuysen.

Het is een goed idee van de eindredactie geweest om ook aandacht te vragen voor de vogels van het voormalige Nederlandsch-Indië. Zo beschrijft Bas van Balen de eerste vogelexpedities op Java na de oprichting van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie (voortgezet in het huidige Naturalis) in 1820. Directeur Temminck wilde de collectie flink uitbreiden met tropische vogels en stuurde twee jonge assistenten, Heinrich Kuhl en Johan Conrad van Hasselt, naar Java om daar vogels te verzamelen. Negen maanden na aankomst bezweek Kuhl aan een leverontsteking, niet veel later gevolgd door Van Hasselt. Van Kuhl werd gezegd dat hij wellicht een tweede Linnaeus had kunnen worden.

Vermakelijk is het hoofdstuk van Marc Argeloo over de handel in paradijsvogelveren. Deze handel begon al in de zestiende eeuw en bereikte een hoogtepunt toen deze veren in de negentiende eeuw in de mode kwamen. Bij deze handel speelden de missionarissen van de Congregatie van het Goddelijk Woord, vooral actief in Nieuw-Guinea, een belangrijke rol. Voor hun projecten op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg waren de inkomsten uit de paradijsvogelhandel een belangrijke financiering. Dat de missionarissen nog meer verzamelden dan paradijsvogels, is nog steeds te bewonderen in het unieke Missiemuseum in hun klooster, gelegen in het Limburgse Steyl.

Laat ik besluiten met alleen het noemen van nog enkele mooie hoofdstukken uit dit boek: Vogels op de schilderijen van Jeroen Bosch, Nonnen op jacht, De papegaai van Johan de Wit, De Kievit in Nederland, De waarnemingen van Bierman (Haagse KNO-arts die een indrukwekkend dagboek bij hield). Al met al een bijzonder aardig boek dat onze omgang met vogels in een breed perspectief zet.

